

ΕΛΛΗΝΕΣ ΦΙΛΟΛΟΓΟΙ ΕΝ ΤΗ ΞΕΝΗ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΗΣ

ΚΕΦΑΛΗ φιλοσόφου καὶ ποιητοῦ, ἀναπολοῦσα τοὺς εὐ-
γλώττους ὁμίλητάς τῆς Ποικίλης Στοᾶς, ἀλλ' ἅμα
καὶ τοὺς ἄνδρας τῆς Ἱταλικῆς Ἀναγεννήσεως. Οἱ
ὀφθαλμοὶ του στρογγύλοι, ὀλοστρογγύλοι, ὡς οἱ δα-
κτύλιοι τοῦ Κρόνου, ἐκτοξεύουσιν ὄχι βλέμματα, ἀλλ' αὐτόχρονα
ἀστραπάς. Εἶνε ἤδη πολίος, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἡμισκεπῇ ἐξ ἀραιῶν
λευκοφαίων τριγῶν κεφαλὴν δεῖ νοῦς καὶ ὀργᾶ διάνοια ζωηροτάτη
καὶ ὑγιεστάτη, νοῦς ἀκάματος, ζητητικός, ἐρμηνευτικός καὶ φι-
λόσοφος. Πλὴν ὅ,τι χαρακτηρίζει τὸ ἐν Ἱταλίᾳ βιοῦν ἐξόριστον
τέκνον τῶν Ἑλικωνιάδων Μουσῶν εἶνε ἡ καρδιά. Αὕτῃ εἶνε ἐν τῷ
Τριανταφύλλῃ ἀληθὴς Βεζούβιος, ὡς ὁ γηραιὸς ἐκεῖνος ἀκοίμητος
πυρίπνους δράκων τῆς Νεαπόλεως, εἰς ἣν ἀπὸ ἐτῶν πολλῶν κατε-
σχένωσεν ὁ Ἕλλην καθηγητὴς, μετενεγχὼν τὴν φωλεάν του ἐκ
Βενετίας, τῆς γλυκειᾶς του Βενετίας, ἣν οὐδέποτε λησμονεῖ καὶ
ἣν λατρεῖε ὡς ἐρωμένην.

Ὀντως. Ὁ Τριανταφύλλης εἶνε μᾶλλον ποιητὴς ἢ φιλόλογος, μᾶλλον καλλιτέχνης ἢ λόγιος. Ὅσοι τὸν λέγουσιν ὡς τοιοῦτον δὲν τὸν γνωρίζουσι. Δὲν ἐγνώρισα πνεῦμα μᾶλλον ἐχθρὸν τῆς σχολαστικότητος, ἄνδρα βαπτισθέντα εἰς τὰ ἀρχαῖα νάματα τοῦ ἀνεξαντλήτου ἐλληνικοῦ νέκταρος καὶ ἐν τούτοις τόσον ἀπηλλαγμένον τέλεον πάσης μικρολογίας περὶ τὰ ξηρὰ καὶ ἄκαρπα τῶν χειμένων ζητήματα.

Ὁ Τριανταφύλλης εἶνε γνήσιος ἀπόγονος τῶν μεγάλων του βοιωτῶν προγόνων. Εἶναι τὸ ἀληθὲς τέκνον τοῦ Κιθαριῶνος, ὅπου ἤχεῖ ἀκόμη ἡ θεσπεσία μελωδία τῶν Πινδαρείων καὶ Ἑσιοδείων ἐπῶν. ὅπου τῆς ἀπαρχαίλλου Κορίννας αἱ ὠδαὶ κατεκίχουν τοὺς καλοὺς ποιμένας τῶν εὐφύρων περὶ τὴν ὀνομαστὴν Κωπαῖδα λειμώνων.

Ἐκεῖ ἐγεννήθη τὸ φιλόμουσον αὐτὸ τέκνον τῆς Λεβαδείας. Εἶναι ἤδη πλεόν τῶν ἐξήκοντα ἐτῶν, ἀλλ' εἰς τὰ στήθη του ἄσβεστον φλέγει τὸ πῦρ καὶ ὁ ἔρωσ πρὸς τὰ ὠραῖα καὶ θελκτικὰ πατρικὰ ἐδάφη. Ἀρκεῖ ν' ἀναγνώσετε τοὺς κάτωθι στίχους του, οὓς ἐπιγράφει «Ἡ Ν ο σ τ α λ γ ί α» διὰ νὰ πεισθῇτε τί φωτιά καίει τὰ στήθη του καὶ οἷος πατριώτης εἶναι ὁ Τριανταφύλλης!

Πόσον δ' ἀπλοῦς καὶ ἀπέρिटτος ἐν τοῖς στίχοις αὐτοῦ! Πουθενὰ προσποίησις, οὐδαμοῦ περίτεχνος ἐπιτήδευσις καὶ ἐσπουδασμένη κομψότης. Ὡς ἡ καρδιά καὶ ἡ διάνοιά του, οὕτω καὶ τὰ κάτοπτρα αὐτῶν, αἱ συγγραφὴ καὶ ποιήσεις του. Ἐχει ὅλην συλλογὴν ποικιλωτάτην, ἀνθοδέσμην περισυλλεγμένην ἐκ τῶν ὠραιότατων ἀνθέων καὶ διηνησιμένην δι' ὅλων τῶν εἰδῶν. Σοβαρὰ καὶ ἄστεϊα, σπουδαῖα καὶ χαρίεντα, βχκχικὰ καὶ ἐρωτικά, ἀριήϊα καὶ εἰδυλλιακά, πάντα περιλαμβάνει ἡ εὐωδιάζουσα αὐτῇ ἀνθοδέσμη, ἣν ὁ εὐγενὴς μου συνάδελφος καὶ ἐπιστήθιος φίλος ἀφιέρωσε μοι. Κολακεύομαι ὅντως διὰ τὴν τιμὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν κρίνω εὐλογον οὐχὶ ἐξ ἀνοήτου φιλαυτίας ἀλλὰ διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι ἴσως ἐγὼ τὴν ἔσωσα ἐκ τοῦ πυρός.

Ἐὰν καὶ ὁ Πλάτων εἶχεν ἓνα φίλον ἐπιστήθιον, ἴσως θὰ ἐσώζετο τίς οἶδε τί ποιητικὸς θησαυρός· ἀλλ' ὁ Πλάτων εἶχε φίλους, οἵτινες τῷ εἶπον τὸ ἀθάνατον.

«Φίλος μὲν Πλάτων, φιλότατὴ δ' ἡ ἀλήθεια . . .»

Καὶ ἀπήλπισαν οὕτω τὸ μελίσσουτον τέκνον τοῦ Ἰλισσοῦ ἀναγκάσαντες οἱ σκληροὶ νὰ ρίψῃ τὰ ὠραῖά του ποιητικὰ δοκίμια εἰς τοῦ Ἡφίστου τὴν κάμινον.

Καὶ πῶς εἶνε ἀμοιβαῖα τὰνθρώπινα! Ἐὰν ἐγὼ ἔσωσα τὰ ἐναεθρὰ τριαντάφυλλα τοῦ Τριανταφύλλη, αὐτὸς ἀφ' ἐτέρου ἔσωσεν ἐτέρου, ἀετιδέως ἐκείνου ταχυπτέρου, πλὴν φεῦ! ἀπὸ πολλοῦ ἀποπτάν-

τος, τοῦ σαιξπηρείου ὄντως Παπαρρηγοπούλου, λέγω, τὰ ποιητικὰ πρωτόλαια. Αὐτὸς ὑπῆρξεν ἡ φιλόστοργος κλῶσσα, αὐτὸς ὁ τῶν ἰταλικῶν ἀκτῶν ἑλλήν ποιητῆς, ὅστις περιέβαλε μὲ τὰς πέφυκας τὸ ρίγοῦν ἔτι καὶ τρέμον νεώττιον τῆς πρώτης ἐπὶ τοῦ ἀναγεννηθέντος Παρνασοῦ ποιητικῆς νεοσσιᾶς.

Τὸ πόσον εἶνε ἀληθές ὅς τὸ ἀποδείξη ἡ ἐξῆς περικοπὴ ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ χειμνήστου ποιητοῦ τῆς « Ἄ γ ο ρ ᾶ ς » πρὸς τὸν ἐπιστήθιον ἐν Βενετίᾳ φίλον. Ἀναμφισβήτητοτέρα μαρτυρία δὲν δύναται νὰ γίνη

« Φαίνεται, τῷ γράφει ἐξ Ἀθηνῶν κατὰ τὸ 1771, ὅτι εἶσαι ἡ » καλὴ μοῖρά μου. Ἄλλοτε εἰς τὸ πρῶτον βῆμα ἐν τῇ ποιήσει, ἐνῷ » οἱ σοφοὶ κατηγγηταὶ παρεγνώριζον τὰς ποιήσεις μου, σὺ μ' ἐνέ- » πνευσας θάρρος. Πρὸ δύο ἐτῶν εἰς τὸ πρῶτον δραματικὸν ἔργον μου » σὺ μ' ἐνεθάρρυνας καὶ τώρα ἐνῷ πανταχόθεν κατηγοροῦμαι ὡς » ἄσεβής καὶ ἄθεος, ὡς προτιμῶν τὴν εἰδωλολατρείαν τοῦ Χριστιανισμοῦ, σὺ διὰ τῆς νέας ἐπιστολῆς σου μ' ἐνέπνευσας καρτερίαν. » Καὶ ἀλλαχοῦ : « Ἐπιθυμῶ νὰ μὲ εἴπῃς τὴν γνώμην σου, ἥτις μοὶ » εἶνε πολῦτιμος καὶ μάλιστα ὅταν ἀναλογίζωμαι, ὅτι εἰς ἐποχὴν » καθ' ἣν ἐν Ἑλλάδι οὐδεὶς ἐγνώριζε τὰ ἔργα μου τῆς ποιήσεως, » σὺ μ' ἐνεθάρρυνες. Ἴσως ἄνευ σοῦ ἤθελον παραιτήσῃ τὴν Μοῦ- » σαν, ἥτις ἐκτὸς τοῦ χρόνου καταναλίσκει καὶ τὴν ζωὴν καὶ τὴν » καρδίαν. Γράψε με, σὲ παρακαλῶ, συνεχῶς αὐτὸ μὲ παραμυθεῖ » ἂν δὲν ἐφοβούμην μὴ σὲ πλήξω, ἤθελον σοὶ διηγηθῇ πόσας πικρίας ὑφίστανται οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων ἐν Ἑλλάδι. »

Τί ὀδυνηραὶ αἱ τελευταῖαι αὗται γραμμαὶ ! Καὶ ποῦ νὰ ἤξευ-
 ρεν ὅτι καὶ μετὰ εἰκοσιπενταετηρίδα ὅλην ἡ αὐτὴ κατάστασις
 ἐξακολουθεῖ, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τοὺς γίγαντας διεδέχθησαν νάνοι,
 οἱ δὲ σύγχρονοί μας ποιητῆσται ἀμφισβητοῦσι καὶ αὐτὸ τὸ τάλαν-
 τον τῆς ἀθανάτου ξυνορίδος Βασιλειάδου καὶ Παπαρρηγοπούλου !
 Ἐν τίνι ἀληθῶς τέλματι ζωοφυτοῦμεν οἱ δεῖλαιοι !

Θὰ ἔρκει δὲ αὐτὴ καὶ μόνη ἡ πατρικὴ περίθαλψις καὶ οἶονεῖ
 υἱοθέτησις τοῦ τόσον προῶπως μεταστάντος ἀετιδέως ἐκείνου, ἵνα
 καταστήσῃ τὸν Τριανταφύλλην συμπαθῇ καὶ ἀξίαν εὐγνωμοσύνης
 μορφὴν ἐν τῷ Πανελληνίῳ. Ἄλλ' ὁ ποιητῆς τῆς « Νοσταλγίας », τῆς
 « Φιλίας », ὁ τρυφερὸς συνθέτης τόσων ἐμπνευσμένων στίχων δὲν
 ἐδαπάνησεν ὅλας τὰς ὥρας τοῦ βίου εἰς τὸ σχεδὸν ἄκαρπον τοῦτο
 πεδῖον, διότι δυστυχῶς ἡ Ποίησις μεθ' ὅλας τὰς ἐξόχους αὐτῆς
 ἰδιότητας, πάντοτε παραμένει ὡς στεῖρόν τι στοιχεῖον ἐν τῇ παγ-
 κοσμίῳ τοῦ αἰῶνος ἡμῶν δράσει. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Τριανταφύλλης
 ἐνωρὶς ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ἐπεδόθη καὶ εἰς πρακτικωτέρας σπουδὰς,
 ἡ δὲ δημοσιογραφικὴ αὐτοῦ ἐν τῷ « Μ ἐ λ λ ο ν τ ι τ ῆ ς » Ἀ ν α -

το λήξαι» μετὰ τοῦ ἀειμνήστου Δεληγιώργη συνεργασία ἀπέδει-
 ξεν ὅτι ἐνέκλειεν ἐν ἑαυτῷ ἄνδρα τρίβωνα καὶ ἱκανώτατον παλαι-
 στήν ἐν τῇ πολιτικῇ παλαίστρᾳ. Καὶ ἴσως θὰ ἀνεδεικνύετο ὡς
 πολιτικός, εἰ μὴ ἄλλη πνοή τῆς Τύχης δὲν τὸν ἔρριπτεν ἐπὶ τῶν
 ἀκτῶν τῆς νύμφης τῶν Δογῶν, εἰς τὴν χώραν τῶν διωρύγων, εἰς
 τὴν πάλαι κραταιοτάτην καὶ νῦν θελκτικὴν μόνον καὶ ἐνδιαφέρου-
 σαν Βενετίαν.

Ἐν αὐτῇ ὁ ἡμέτερος συμπολίτης ταχέως κατέκτησεν ἔδαφος καὶ
 κατέστη προσωπικότης περιθώετος. Τὸ ἔργον ἰδίᾳ ὅπερ ἐδόξασεν
 αὐτὸν εἶνε τὸ κατὰ τὸ 1875 ἐκδοθὲν ὑπὸ τὸν τίτλον «Niccolo
 Machiavelli agli scrittori Greci», ὅπερ ἐπηκολούθησεν εὐθὺς τὸ
 «Sulla vita di Gastruccio Castracani» καὶ ἄλλα, δι' ὧν ὁ κριτι-
 κώτατος καὶ ἐλληνομαθὴς λόγιος δι' ἀκαταγωνίστων ἐπιχειρημάτων
 τετραγωνικῶς, οὕτως εἰπεῖν, κατέδειξε καὶ ἀπεκάλυψε πάσας τὰς
 πηγὰς, ἐξ ὧν ἠρύσθη τὸ μέγα τοῦ ἔργου ὁ περιώνυμος Μακιαβέλλης.

Πλὴν τούτων ὁ Τριανταφύλλης κατὰ καιροὺς ἐδημοσίευσεν πλεί-
 στας ὅσας μελέτας ὡς τὴν «Περὶ τῆς γενέσεως τοῦ ἐμπορίου ἐν
 τῇ Ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι» καὶ ἄλλας μεταφρασθείσας καὶ εἰς τὸ γαλ-
 λικόν. Ἐπίσης δὲ ἰταλιστὶ συνέγραψε καὶ περὶ ἐπιγραφῆς τινος ἐν
 Ἰστροίᾳ εὐρεθείσης, δι' ἧς διαφωτίζει ἱστορικὰ ἐνδιαφέροντα γε-
 γονότα. Περὶ πολλῶν ἐκ τῶν ἔργων τοῦ ἡμετέρου διαπρεποὺς λο-
 γίου λόγον ἐποιήσατο καὶ ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἀκαδημίᾳ ὁ πολὺς
 ἀκαδημαϊκὸς γάλλος Nourrisson. Ἐν γένει δ' ὁ Τριανταφύλλης
 δὲν παρέλειπεν οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ὅπερ ἠδύνατο νὰ συντελέσῃ εἰς
 ὠφέλειαν τῆς Ἐπιστήμης ἐν πρώτοις, εἴτα δ' ἰδιαιτέρως καὶ τῆς
 ἡμετέρας πατρίδος, διό καὶ κατὰ καιροὺς μεταφράζων ἐξέδιδε πλεί-
 στα ἔργα νέα Ἑλληνικά, καταστήσας οὕτω πασίγνωστον καὶ ἀγα-
 πητότατον ἐν Ἰταλίᾳ τὸν προσφιλεῖν του Δ. Παπαρρηγόπουλον, εἴτα
 δὲ τὸν σοφὸν Φίλιππον Ἰωάννου, τὸν ἀοιδιμον Ῥενιέρην καὶ ἄλλους.

Ὁ Τριανταφύλλης εἶνε ἐν μέρει θρέμμα τοῦ ἡμετέρου Πανεπι-
 στημίου, ὅπου διήκουσε τῶν μαθημάτων τῆς νομικῆς Σχολῆς,
 πλὴν ἰδίως ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἰταλίᾳ, τῇ θετῇ αὐτοῦ πατρίδι. ἔνθα
 ἐν τῷ τοῦ Παταυίου Πανεπιστημίῳ ἀπέκτησε τὸ τῆς φιλοσοφίας
 διδακτορικὸν δίπλωμα.

Τοιοῦτος ἐν ὀλίγοις ὁ ἀνὴρ, ὃν γνωρίσας καὶ ἀγαπήσας ἐν Βε-
 νετίᾳ ἐπανεῖδον μετὰ ἔτη πολλὰ πολιώτερον ἴσως ὀλίγον, ἀλλὰ
 πάντοτε φλογερὸν καὶ μέ ἰεανικὴν ἀγῆραστον καρδίαν εἰς τὰ στή-
 θη ἐν τῇ ὥραίᾳ καὶ θελκτικῇ σειρῇ τοῦ Τυρρηνικοῦ, ἐν Νεαπέ-
 λει, ὅπου ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις διώρισεν αὐτὸν καθηγητὴν τῆς
 νεοελληνικῆς ἐν τῷ «Ἰνστιτούτῳ τῶν Ἀνατολικῶν Γλωσσῶν».
 Ἀλλ' ἄρκετὰ ἐλάλησα. Καιρὸς ν' ἀφήσω ὡς ἀληθὲς καὶ ἔμφυ-

χος φωτογράφος νάντηγρήσωσιν οἱ στίχοι τοῦ, ὅπου ἐγκατοπτρίζεται ὅλον τὸ σκιάφως τῆς καρδίας τοῦ, διότι ὁ Τριανταφύλλης δὲν ἔχει ὅλας τὰς ἡμέρας τοῦ βίου ἡλιοφεγγεῖς καὶ ἀπαστραπτούσας ἐξ αἴγλης. Ἔχει καὶ αὐτὸς ἡμέρας μὲ σύννεφα καὶ καταχνιὰν καθὼς ὅλοι οἱ θνητοὶ καὶ ἰδίως οἱ ποιηταὶ—παρ' ὀλίγον νὰ εἶπω οἱ. . . ἔγγραφοι. Καὶ διὰ μὲν τὸ πρῶτον ἃς τὸν παρηγορήσωσιν οἱ ἐξῆς βαθεῖς καὶ ὡραῖοι στίχοι τῆς ἐμπνευσμένης Σαπφούς τῆς Ἰταλίας, τῆς "Α δ α ς Ν ε γ ρ η, οὓς δὲν μεταφράζω ἵνα μὴ δολοφονήσω :

«A chi soffre e sanguinando crea
sola splende la gloria
Vol sublime il dolor scioglie all' idea.»

Τί παρηγόριοι ὄντως στίχοι διὰ τοὺς καυμένους τοὺς ποιητάς !
Ὡς πρὸς τὸ δεύτερον ὁ Τριανταφύλλης δὲν ἔχει δικαίωμα οὐ-
δαμῶς νὰ παραπονῇται, διότι Πηνελόπη ἀφωσιωμένη καὶ Τηλέ-
μαχοι ἄξιοι τοῦ πατρικοῦ ὀνόματος διαχέουσι βάλσαμον καὶ γλυ-
καίνουνσι τὸ πικρὸν ἄνθος τῆς νοσταλγίας.

Ἐν Νεαπόλει, Φεβρουάριος 1898.

ΑΛΕΞ. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΑΠΗΤΟΝ ΜΟΥ ΦΙΛΟΝ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΝ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΑ
εἰς ἐνδειξὴν πατρικῆς στοργῆς

ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ

ἘΡΑΝΙΑ ταξειδιάρικα, διαδοτικὰ γεράνια,
Πέτε μου ποῦθεν ἔρχεσθε ; πέτε μου ποῦθε πάτε ;
Κι' ἂν πάτε στὴν πατρίδα μου, κι' ἂν πάτε στὴν Ἑλλάδα,
Γεράνια, πάρτε με καὶ μὲ ἐπάνω στὰ φτερά σας,
Καὶ φέρτε με στὸν τόπο μου, στῆς Λειβαδειᾶς τὰ μέρη,
Ἐκεῖ ὅπου γεννήθηκα τὴν γῆν της νὰ φιλήσω.
Θέλω νὰ ἰδῶ τοὺς κάμπους της, νὰ ἰδῶ τοὺς ποταμούς της,
Τὴ λίμνη, τὸ Τροφώνειο, νὰ ἰδῶ τὸν Ἑλικῶνα.